

# CZ A EU

## ŠANCE A PROBLÉMY PŘÍSTUPU K EU

### ČÁST I

## ROZŠÍŘENÍ O ZEMĚ VÝCHODNÍ EVROPY JE PRO CZ A EU NUTNOSTÍ

### OBSAH

|      |                                                                                 |    |
|------|---------------------------------------------------------------------------------|----|
| I.   | Úvod                                                                            | 1  |
| -    | V globální soutěži potřebuje EU nové a dynamické trhy střední a východní Evropy | 2  |
| -    | Konkrétní efekty užitku se projeví i v politice bezpečnosti                     | 2  |
| -    | Reforma institucí a procedur Evropské unie                                      | 3  |
| -    | Pozitivní efekty ve společenské a kulturní oblasti                              | 3  |
| II.  | Problémy, rizika a rozpory rozšíření EU                                         | 5  |
| -    | Institucionální reformy EU jsou již dávno nutné                                 | 5  |
| -    | Integrace více než sta milionů lidí                                             | 5  |
| -    | Velká očekávání kandidátských zemí                                              | 6  |
| -    | Problémy a rizika pro kandidátské země                                          | 7  |
| -    | Rozpory ve strukturální a regionální politice                                   | 9  |
| -    | Sbližování legislativy představuje pro kandidátské země velký úkol              | 10 |
| III. | Závěr                                                                           | 11 |

## I. ÚVOD

Rozšíření o země východní Evropy změnilo od základů tvář Evropské unie. Poprvé od počátků západoevropské integrace se stává vize sjednocené Evropy skutečností. Namísto aby se politici chopili této historické šance, váhají a otálejí. Čím dál tím více je zřejmé, že mnohé západoevropské a východoevropské vlády - navzdory zcela opačným ústním projevům - nemají zájem na velké Evropské unii a když, tak podle jejich pravidel.

Pokud se vůbec hovoří o přínosu pro dnešní členy EU, pak jen mlhavě, s odkazem na oblast bezpečnostní politiky. Tato fixace na finanční efekty dominuje v politických diskusích a ve veřejném mínění západní Evropy. Nejenom že je jednostranná, ale rovněž i nesprávná. Budoucí členské státy EU ze zemí střední a východní Evropy budou bez pochyby nejprve patřit k těm, kteří budou jen profitovat. Poněvadž po stránce hospodářské blahobytu budou i v případě příznivých prognóz nárůstu v dohledné době stále ještě pod úrovní většiny zemí EU, budou dlouhodobě odkázány na převody finančních prostředků ze společného rozpočtu.

Rozšíření na východ však pro Evropskou unii představuje v globále velký ekonomický přínos:

1. Již dnes profituje EU z podstatného nárůstu obchodu se středoevropskými a východoevropskými státy. Import EU z tohoto regionu se od roku 1989 více než ztrojnásobil a export se dokonce zčtyřnásobil. Podíl střední a východní Evropy na tomto zahraničním obchodě Unie je sice prozatím relativně malý, ale obchodní potenciál není ještě zdaleka vyčerpán. Vzhledem k další potřebě liberalizace ve střední a východní Evropě budou obchodní zisky EU i v budoucnu narůstat.
2. Rozšíření EU podporuje tuto dynamiku, protože zvyšuje hospodářskou vazbu mezi současnou EU a státy střední a východní Evropy. Přizpůsobení právních norem a správních předpisů, řídicích systémů a infrastruktury, jakož i vyšší bezpečnost pro zahraniční investory, urychlí hospodářský růst v nových členských státech střední a východní Evropy. To také zlepší vyhlídky na export západoevropských podniků.
3. Převody finančních prostředků budoucím členským zemím střední a východní Evropy, spojené s členstvím v EU, budou zpočátku zátěží pro společný rozpočet. Oživují však konjunkturu, protože z částí těchto peněz budou financovány importy ze zámožnějších členských států EU.
4. Větší trh zvýší podnikům EU nejen šance na odbyt, ale také možnosti nákupu. S tímto trhem jsou spojeny komparativní přednosti, stoupající zisky, jakož i transfer technologií a Know-how. Větší trh také současně nutí domácí ekonomiku k neustálé kontrole jejich nákladů a cen, což trvale stupňuje sociální úroveň konzumentů (díky nízkým cenám a rozsáhlejší nabídce).
5. Svým vlivem na hospodářský růst, sociální úroveň a strukturalizaci, napomáhá rozšíření o

země východní Evropy Evropské unii k vyšší globální konkurenceschopnosti. Nespočet ukazatelů nasvědčuje tomu, že Unie ztrácí v dynamických a do budoucna perspektivních sektorech světové ekonomiky návaznost. Ve znamení prezentace evropské moci se průmyslová dělba práce, praktikovaná v EU, koncentruje na země s vysokými mzdovými náklady.

Nízké mzdové náklady ve střední a východní Evropě dávají podnět k převádění pracovně náročných produkcí do bezprostředního geografického sousedství, místo do tradičních zemí s levnou pracovní silou. V mnoha oborech nabízejí země střední a východní Evropy podnikům EU nejen levné, ale také dobře kvalifikované pracovní síly, takže může vznikat intra-průmyslová dělba práce, která pro EU v globální soutěži představuje komparativní výhody. Začlenění levných výrobní středisek do Unie zvyšuje nejen zabezpečení západoevropských pracovních míst, ale vynucuje si také přechod ke kvalitnější a technologicky intenzivnější produkci, a tím i k vyšší konkurenceschopnosti.

### **V globální soutěži potřebuje EU nové a dynamické trhy střední a východní Evropy**

Členstvím v EU vyvíjejí státy střední a východní Evropy na západní Evropu tlak, aby nahradila nemoderní a stále nákladnější mentalitu Status-quo inovačním a flexibilním jednáním. V globální soutěži potřebuje EU nové a dynamické trhy střední a východní Evropy, poněvadž v současnosti není schopna rozvíjet vlastní ekonomickou dynamiku. Je přirozené, že užitek z rozšíření na východ se z hlediska zemí, regionů a sektorů projeví různě. Příslušné členské státy EU (jako např. Německo), které udržují s budoucími členskými státy střední a východní Evropy intenzivnější kontakty nebo se nacházejí ve výhodnější geografické poloze, budou profitovat více než ostatní.

Situace je složitější pro méně konkurenceschopné země EU (jako např. Španělsko, Portugalsko, Irsko). Avšak ani tyto země se nemusí obávat, že by mohly být novou konkurencí vytlačeny z trhů. Je patrné, že jsou dostatečně konkurenceschopné, aby obstály proti konkurenci států střední a východní Evropy, resp. aby mohly rovněž využívat přímých výhod z obchodu s východními sousedy.

Hodnověrná kalkulace nákladů na rozšíření EU o státy střední a východní Evropy musí tyto pozitivní ekonomické efekty zohlednit. V závěru se musí prokázat, že skutečné náklady rozšíření (převody finančních prostředků mínus hospodářské výnosy) jsou extrémně nízké.

### **Konkrétní efekty užitku se projeví i v politice bezpečnosti**

Konkrétní efekty užitku se projeví i v politice bezpečnosti. Přijetí států střední a východní Evropy do EU představuje vzhledem k členství v NATO adekvátní odpověď na nová bezpečnostní rizika:

1. Na mezistátní úrovni nabízí EU rámec ke zlepšení vztahů svých nových členů. EU má upevněné a zaběhlé struktury k diskutování otázek ze všech oblastí politiky a současně

podporuje respektování lidských a menšinových práv. Svým naléháním na většinová rozhodnutí učí členství v EU souhlasnému urovnávání sporů a uzavírání kompromisů.

2. Autonomie v Unii zvyšuje sociální kontakty, čímž historicky zatížené vztahy (jako v případě Německa a Francie) pozbývají na brizanci. Otevřené hranice dokáží uklidnit menšinové konflikty. Na upevňování důvěry a snižování nebezpečí konfliktu se podílí i Unii podporovaná nadnárodní kooperace, která není ve všech státech střední a východní Evropy rozvinutá.
3. Přístup ke společnému trhu, ke kohezním a strukturálním fondům Unie, jakož i ke společné agrární politice, sníží v budoucích členských státech nebezpečí sociálních krizí. Členství v EU tak představuje účinnou ochranu proti rizikům imigrace z ekonomických důvodů. Totéž platí i pro boj proti organizované kriminalitě, která ve státech střední a východní Evropy dosáhla dosud nevídaných dimenzí. Spolupráce v oblasti vnitřní bezpečnosti a justice, Europol a od Amsterdamu i Schengenská dohoda, tvoří vhodné prostředky v boji proti této hrozbě.
4. Rozšíření EU zredukuje v neposlední řadě i závažné ekologické problémy, které ve střední a východní Evropě přetrvávají coby dědictví socialistické minulosti. Převzetím ekologických standardů EU a převodem Know-how, budou eliminována odpovídající rizika, která by svým, hranice přesahujícím charakterem mohla ohrozit celou Evropu.

### **Reforma institucí a procedur Evropské unie**

Reforma institucí a procedur Evropské unie je nutná i bez jejího rozšíření, protože stávající systém pochází ještě z dob "Evropské šestky". Tento systém je již dnes přetížen a je efektivní pouze omezeně. Bez příslušného tlaku nemohou však zásadní reformy institucí realizovat ani stávající členské země, poněvadž jejich zájmy jsou příliš rozdílné a o institucionálních otázkách rozhoduje v konečném efektu rovnováha moci, čili rozložení finančních zdrojů uvnitř EU. Rozšíření EU může poskytnout příslušný tlak pro nutné reformy, protože bez reformy by byl institucionální systém absolutně přetížený, ale otázka "zda-li" již v principu nebude sporná a předmětem diskuse bude pouze otázka "jak". Přímý institucionální užitek pro Evropskou unii s sebou rozšíření o východní země nepřinese. Neboť, čím více členů Unie má, tím různorodější je postavení zájmů členských států, a tím komplikovanější a choulostivější je institucionální mechanismus EU.

Pokud však EU realizuje své interní reformy v souladu s dynamikou rozšíření, přinese to optimalizační potenciály pro stávající institucionální a procedurální systém, a tím i dalekosáhlý užitek pro Unii a její členské státy.

### **Pozitivní efekty ve společenské a kulturní oblasti**

V neposlední řadě se rozšíření EU o země východní Evropy projeví i pozitivními efekty ve

společenské a kulturní oblasti.

1. Evropa je dnes těžce zprostředkovatelná. Zmatený vývoj kompetencí a postupů na úrovni Unie, nedostatečná demokratická legitimita institucí EU, jakož i nedůvěra vůči bruselskému úřednickému kolosu, to vše má za následek silnou ztrátu důvěry u občanů. Evropa dnes potřebuje více než kdykoliv jindy, jednoduše srozumitelné a realizovatelné klíčové ideje, které by zachovaly společenskou akceptaci pro další prohloubení evropské integrace. Jednou z takových idejí je právě rozšíření o země východní Evropy. Nejen, že je tato idea podporována většinou občanů Unie, ale je také úzce spjata se základními principy Evropské unie a také s ideami sjednocení. Může tedy sloužit jako symbol a motivace pro novou fázi evropské integrace.
2. Přestože se Evropská unie vždy přikláněla ke sjednocení Evropy, nenásledovaly po ukončení konfliktu mezi východem a západem žádné institucionální konsekvence. Unie pouze uzavřela se státy střední a východní Evropy asociační dohody, které sice znamenaly vyhlídky na členství, ale jejich konkrétním smyslem byla pouze liberalizace obchodu. EU tímto vyloučila státy střední a východní Evropy ze svých procesů rozhodování. Z tohoto pohledu přispívá Unie se svou formální strukturou k rozdělení Evropy. Pouze přijetí států střední a východní Evropy do Unie a jejich formální zrovnoprávnění se stávajícími členy EU, může překonat následky rozdělené Evropy.
3. Empirické analýzy prokazují, že mladé demokracie střední a východní Evropy ještě nejsou úplně konsolidovány. To zvyšuje nebezpečí, že se pod rouškou formální demokracie prosadí nacionalistické a populistické elity, etabloující autoritativní praktiky. Další "nacionalizace" politické kultury a politiky ve střední a východní Evropě by kromě toho zpochybnila evropský integrační proces fundamentálněji, než problémy vlády v rozšířené Unii. Rozšíření o země východní Evropy toto riziko redukuje, protože noví členové EU budou integrováni do demokratického systému se silnými civilními společnostmi, čímž se urychlí jejich přechod k demokratické politické kultuře.
4. Třináct let po otevření Železné opony existuje stále ještě málo možností osobního setkání mezi východní a západní Evropou. Proto jsou v západní Evropě spojovány s východní Evropou i nadále negativní asociace. Členství států střední a východní Evropy v EU zlepší podmínky a podněty k soukromé konfrontaci. Propojí společnosti západní a východní Evropy na rozdílných úrovních, což může vést k lepšímu vzájemnému pochopení a odbourání stereotypů. Kromě toho dává oběma stranám šanci vzájemného poučení. Neboť právě v západní Evropě je rozšířen postoj, ignorovat východoevropské zkušenosti. Společnosti střední a východní Evropy přitom disponují velkým sociálním kapitálem, který se projevuje ve flexibilitě, schopnosti improvizace, svépomoci a solidaritě.

## **II. PROBLÉMY, RIZIKA A ROZPORY ROZŠÍŘENÍ EU**

Nastávající rozšíření EU o kandidátské státy sebou přinese tři vzájemně provázané komplexy problémů. Kromě praktické realizace hospodářské a měnové unie, stojí ve středu pozornosti především očekávané politicko-institucionální reformy samotné EU a plánovaný vstup velkého počtu zemí střední a východní Evropy do Unie.

Ve všech třech uvedených problémových oblastech tkví velký rizikový potenciál.

### **Institucionální reformy EU jsou již dávno nutné**

Rozšíření EU o kandidátské země vede k silnému rozšíření rozmanitosti zájmů uvnitř EU. Vedle diferencování mezi velkými a malými, mezi severem a jihem, mezi agrárními a průmyslovými zeměmi, mezi členy a nečleny měnové unie, se nyní projeví i divergence mezi východem a západem. Ale už jen kvůli silně rostoucímu počtu členských zemí je reforma mechanismů rozhodování a institucí EU nevyhnutelná. Adaptace na nové podmínky globalizace a regionalizace světové ekonomiky musí být zohledněna stejně jako problémy nových členů střední a východní Evropy. Toto zesílí především potřebu konsekventnějšího prosazení subsidiárního principu. Je kupříkladu nesmyslné, pokračovat v dosavadní přísně centralisticky řízené agrární politice EU, v rámci které padají v podstatě všechna rozhodnutí v Bruselu. Důležitá rozhodnutí však mohou být často odborně uskutečněna pouze na úrovni států a regionů.

Velmi potřebná je i vyšší flexibilita v tempu účasti jednotlivých zemí na integračních opatřeních EU. Neúčast jednotlivých zemí na konkrétních projektech nesmí ostatní země v jejich účasti omezovat.

Především musí být zajištěno, aby instituce EU byly i navzdory enormního přírůstku členů stále akceschopné. Co nejdříve tedy musí být odsouhlaseny nové mechanismy rozhodování a účasti zemí na orgánech moci EU, jakož i všeobecně účinná opatření k prohloubení přístupu k občanům a ke zkrocení bruselské byrokracie. Rovněž musí být přihlédnuto i k dosud zcela nevyřešenému, jazykovému problému. Již dnes platí v EU současně jedenáct rovnocenných jazyků. Jak bude zvládána komunikace a písemný styk, když v budoucnu přibude dalších deset jazyků?

Nutnost podstatně silnějšího parlamentárního dohledu a vlivu vůči komisi a radě EU více než kdy předtím potvrdily nedávno odhalené těžké případy korupce a zpronevěry v instituci EU.

### **Integrace více než sta milionů lidí**

Druhým velkým úkolem pro EU by měla být integrace více než sta milionů lidí.

Rozšíření EU o země střední a východní Evropy se s dřívějšími etapami rozšiřování takřka nedá srovnat. Jedná se o přijetí zemí, které byly přes půl století odděleny od západní Evropy a - díky historickým okolnostem - stály na opačné straně Studené války. Dřívější politické a sociálně-

ekonomické uspořádání zanechalo v těchto zemích mnoho dosud nevyřešených problémů a podmínilo dodnes existující životní situaci a částečně i jiný způsob myšlení lidí.

Nesrovnatelný s dřívějším rozšiřováním EU je také rozsah nového vstupu. Vždyť jde o to, aby se osum střeoevropských a výchoevropských států (Polskem, Českou republikou, Maďarskem, Slovinskem a Estonskem, Slovensko, Lotyšsko a Litevsko) které jsou s EU asociovány Evropskou dohodou, nyní v roce 2004 stalo členy EU.

Základem byly politické a ekonomické podmínky pro přijetí států střední a východní Evropy, ratifikované Evropskou radou v červnu 1993 v Kopenhagenu.

Jako kritéria vstupu platí především:

- existence stabilního demokratického a právního řádu,
- funkce schopné tržní hospodářství a
- schopnost příslušné kandidátské země odolávat konkurenčnímu tlaku a tržním silám v rámci EU.

Ačkoliv jsou tato kritéria v uvedených pěti zemích v současné době naplněna pouze částečně, předpokládá se, že by mohla být střednědobě splněna.

U dalších dvou kandidátských zemích - Bulharsko, Rumunsko - usoudily orgány EU, že by měly také obdržet vstupní opci, ale jejich vstup by měl být realizován teprve v pozdější etapě. Zcela otevřené zůstávají požadavky vstupu ostatních států východní a jižní Evropy (např. Ukrajina, Moldavsko, Chorvatsko, Makedonie, Albánie, Bosna), jejichž přijetí do EU bude pravděpodobně aktuálním tématem až v daleké budoucnosti).

Rozšíření o země střední a východní Evropy silně změní evropskou architekturu a zvýší podstatně váhu EU. S ohledem na teritorium se EU rozroste o jednu třetinu.

Počet obyvatel EU se zvýší přibližně o 105 milionů, tzn. o 28 procent. Ve vztahu k hrubému domácímu produktu by však přijetím osmi států střední a východní Evropy došlo ke zvýšení hospodářského výkonu EU o celých 4,5 procenta. Poslední skutečnost již sama poukazuje na velké dilema plánů rozšíření EU o státy střední a východní Evropy. Ekonomická slabost většiny těchto zemí s sebou přinese pro EU velkou zátěž a pro kandidátské země vzniknou velká rizika v tržně-ekonomické soutěži.

## **Velká očekávání kandidátských zemí**

Velký spěch, se kterým se vlády asociovaných států střední a východní Evropy tlačí do EU, souvisí především s očekáváním velkých ekonomických výhod. EU se mezitím stala pro tyto země rozhodujícím ekonomickým partnerem. Zcela patrné je v České republice obzvlášť rozsáhlé hospodářské propojení s Německem. Téměř polovina exportů EU do deseti asociovaných zemí

střední a východní Evropy se připisuje pouze Německu. Značný je také německý podíl na přímých zahraničních investicích. Se vstupem do EU očekávají kandidátské země neomezený odbyt zboží na obrovském vnitřním trhu EU, ještě jednodušší přístup ke kapitálu a technologiím, jakož i nové možnosti zaměstnání pro nadbytečné pracovní síly.

Velká očekávání jsou spojena i s agrární a strukturální politikou EU. V současné době vydává EU pouze na subvencování zemědělských cen a exportů cca. 40 miliard Eur ročně. Na strukturálně politická opatření vynakládá EU dalších 35 miliard Eur. Jedná se přitom o poskytování subvencí strukturálně slabším regionům. Poněvadž se skupina deseti kandidátských zemí vyznačuje víceméně velkým opožděním ve vývoji a kromě toho z velké části silně zemědělským charakterem, očekávají tyto země značný podíl na využívání jmenovaného zemědělského a strukturálního fondu EU. Velké naděje jsou vkládány i do pozdějšího členství v Evropské měnové unii.

Vedle jmenovaných ekonomických zájmů existují i silné zájmy politické. Jde o to, zbavit se nedostatků socialistické minulosti a povýšit do tzv. kvalitního západního společenství. Kromě zahraničně politického zhodnocení jde však východoevropským vládám také o zvýšení vnitropolitické prestiže. Zlepšit se má respekt obyvatelstva k vlastní vládě. Vzhledem k mnoha nevyřešeným problémům by měla být občanům nabídnuta alespoň perspektiva Evropy.

Kromě toho existují i geopolitické úvahy. Země střední a východní Evropy se chtějí definitivně vymanit z bývalé sovětské sféry vlivu a zjednat si silnou oporu proti Rusku. Rozšíření EU na východ má také určitou antiruskou komponentu, i když graduálně odlišnou od východního rozšíření NATO, kterou je třeba brát zásadně na vědomí.

## **Problémy a rizika pro kandidátské země**

Velká spásná očekávání členství chtivých vlád jsou však pro příslušné země spojena i s enormními riziky ukvapeného vstupu do EU.

Mezi dosavadními a novými členskými státy EU existují ještě enormní rozdíly v úrovni ekonomického vývoje. Vypočteno vzhledem k rovnosti kupní síly, dosáhl hrubý domácí produkt v deseti kandidátských zemích, v průměru na jednoho obyvatele pouze jedné třetiny průměru EU. Příslušný index, vypočtený vzhledem k platnému měnovému kursu, je ještě mnohem nižší. Pouze Slovinsko a Česká republika dosáhly s 59, resp. 57 procenty průměru EU relativně výhodné výchozí pozice. Navzdory neobyčejně vysokému hospodářskému růstu států střední a východní Evropy, dosáhne většina kandidátských zemí k plánovanému termínu vstupu méně než 40 procent hospodářského výkonu na osobu v EU. Stávající vývojový odstup k EU může být odbourán pouze v delším procesu.

Česká republika by například mohla do roku 2015 zcela dohnat své zpoždění vůči průměru EU pouze v případě, že by dosáhla průměrného reálného tempa růstu, které by bylo o 4,5 procent vyšší, než má EU.

Objektivně daný rozdíl v produktivitě a blahobytu musí být svědomitě zohledněn.

Kdyby se kandidátské země staly příliš rychle i členy měnové unie a nahradily by své státní měny Eurem, způsobilo by to pravděpodobně ihned velká napětí.

Kompenzační funkce směnného kursu při vyrovnávání rozdílů v produktivitě by zanikla a mohlo by dojít k rychlému zhroucení mezinárodně konkurence neschopných úseků hospodářství kandidátských států. Ze zkušeností z opětovného sloučení Německa vyplývá, že i v evropském slučovací procesy zaznamenají země s velkým zpožděním produktivity pravděpodobně silné poklesy produkce. U nás v České republice se to bude týkat např. odvětví potravinářské výroby, ocelářského průmyslu, důlního průmyslu, metalurgie a textilního průmyslu. Bylo by nutné provést prudké strukturální změny, a to by mohlo vést k masivnímu nárůstu nezaměstnanosti.

Bezpochybně existují i konkurenční výhody, jako např. nadměrně nízké mzdové náklady. Na takovýchto výhodách se však v moderním národním hospodářství dá jen těžce stavět. Pro hospodářskou soutěž je nepříznivá také skutečnost, že je stav hmotného investičního majetku většiny východoevropských zemí beznadějně opotřeбенý a zastaralý, produkty jsou málo inovativní a kvalitativně málokdy přesvědčivé.

S využitím adaptace směnného kursu by země střední a východní Evropy mohly bezpochyby i v budoucnu zajistit odbytu zboží, jehož výroba je pro západoevropské ekonomie méně atraktivní (např. ocel, textil, jednoduché dodavatelské produkty, zemědělské produkty).

Povede-li vstup do EU v zemích střední a východní Evropy k důslednému zesílení konkurenčního tlaku, pak bude potřeba se včas bránit masivnímu negativnímu vývoji. Bylo by nutno provést adaptaci hospodářských struktur, stanovit speciální přechodná opatření, jakož i realizovat rozsáhlé finanční převody.

Obzvláště složité jsou problémy v zemědělské oblasti. Faktem je, že se vstupem do EU dojde v agrárním sektoru kandidátských zemí k mohutným změnám. Miliony zemědělců ztratí svou práci a dosavadní existenční základ. Již dnes spekulují také velcí němečtí zemědělské výrobci o eventuelním velkoplošném nákupu pozemků na bývalých německých územích v Polsku a Česku, umožněném právě rozšířením EU.

K zamezení velkým sociálním a politickým dopadům je tedy v agrárním sektoru nutná velmi vyvážená integrační politika. Pravděpodobně bude muset i EU vynaložit značné prostředky k modernizaci východoevropského zemědělství, přeškolení propuštěných pracovních sil a k vytvoření milionů nových pracovních příležitostí.

Závažné problémy nastanou v EU i v jiné souvislosti. Navzdory slabé produktivitě, je zemědělská výroba v zemích střední a východní Evropy v porovnání se zeměmi EU podstatně levnější. Toto je podmíněno extrémně nízkými mzdami, resp. příjmy tamějších pracovníků. Velmi mnoho zemědělských výrobků nižšího stupně zpracování lze produkovat s náklady, ležícími pod úrovní cen

na světovém trhu. Proto jsou např. ceny mléka v České republice pouze poloviční v porovnání s EU. Pokud by v EU, jak se již plánuje, došlo k masivnímu snížení převodů příjmů pro zemědělce, pak by zemědělství výrobci zemí střední a východní Evropy mohli na vnitřním trhu EU zcela jistě dosáhnout velkého úspěchu a západoevropské zemědělce přivést do těžkostí.

Kdyby však stávající systém organizace trhu pro zemědělství v EU zůstal beze změny, a to i za předpokladu rozšíření EU na východ, byly by důsledky ještě zhoubnější. Noví členové by se pak se svým enormním zemědělským potenciálem stali hlavními uživateli organizace agrárního trhu na úkor západoevropských zemědělců. Převážná část agrárních subvencí by proudila do zemí střední a východní Evropy, aby tam umožnila vysoké garantované ceny EU.

Jádrem problému nastávajícího rozšíření se tak stala předchozí reforma agrární politiky EU. Ta je tak jako tak neustálým tématem diskuse, poněvadž systém agrárního trhu EU musí být sladěn s požadavky Organizace světového obchodu - v zájmu liberalizace světového obchodu zásadně zrušit subvence v zemědělství. Trik Evropské komise v souvislosti s agrárním systémem EU spočívá v tom, snížit garantované ceny a poté odstranit subvence, vázané na produkty, a místo toho praktikovat formy výpomoci, nezávislé na výrobě (např. pro výkony k ochraně životního prostředí a v návaznosti na uplatňování pracovních sil), které by zčásti musely převzít přímo jednotlivé členské státy. Střety zájmů mezi vládami různých zemí EU jsou však příliš velké a enormní je i hnutí odporu západoevropských zemědělců vůči plánovanému snižování cen mléka, hovězího masa, obilí atd.

## **Rozpory ve strukturální a regionální politice**

Zcela nové výhybky musí být ještě před rozšířením EU nastaveny v oblasti strukturální a regionální politiky EU. Vzhledem k vývojovému schodku zemí střední a východní Evropy by při pokračování v současném systému odplynula velká část prostředků EU, určených pro regionální rozvoj, okamžitě do nových členských zemí.

Nejen současní hlavní uživatelé regionálních dotací (Španělsko, Řecko, Portugalsko a Irsko) by byli silně znevýhodněni. Také mnoho dosud podporovaných regionů v ostatních západoevropských zemích - mezi nimi speciálně východoněmecké spolkové země - by se muselo vzdát značných podpůrných prostředků. To platí alespoň za nynějšího předpokladu, že rozpočet EU by ani v budoucnu neměl překročit současný limit 1,27 procent hrubého domácího produktu zemí EU.

EU disponovala dosud čtyřmi strukturálními fondy, sloužícími k podpoře programů a projektů ke snížení nerovnováh mezi regiony a sociálními skupinami, jakož i k posílení hospodářské a sociální soudržnosti EU. K těmto fondům patří:

- "Evropský regulační a garanční fond pro zemědělství" (EAGFL), k podpoře zemědělských cen a k všeobecnému financování strukturálních opatření v zemědělství

- "Evropský fond regionálního rozvoje" (EFRE), používaný k odstranění regionálních nerovnováh v EU. Slouží převážně k podpoře a dotování na národní úrovni;
- "Evropský sociální fond" (ESF). Slouží k podpoře odborného vzdělávání a zajišťování práce, kromě jiného pro mladistvé, dlouhodobě nezaměstnané, sociálně slabší skupiny a ženy;
- Finanční nástroj k regulaci rybolovu (FIAP), který se od roku 1994 používá ke zlepšení konkurenceschopnosti rybářského průmyslu.

Dále Kohezní fond k finanční podpoře investičních projektů v oblasti ochrany životního prostředí a transevropských sítí v členských zemích, s hospodářským výkonem na osobu menším než 90 procent průměru EU, který existuje od roku 1994.

Kohezní fond byl dosud prospěšný výhradně Španělsku, Portugalsku, Řecku a Irsku.

Použití uvedených rozpočtových prostředků pro strukturální politiku by rozšířením EU o země východu zaznamenalo z regionálního pohledu totální změny. Proto byla v "Agendě 2000" navržena reforma strukturální politiky EU. Prioritní cíle strukturálních fondů by tak měly být zredukovány ze sedmi na tři, přičemž budou posuzovány všechny oblasti se strukturálními problémy, nezávisle na tom, zda se jedná o průmyslové regiony, venkovské oblasti, městská území nebo o přímořské regiony. Regiony cíle 1 mají v budoucnu prospívat už jen 20 -ti procentům obyvatelstva Unie. Kritéria evropského sociálního fondu mají být od základu změněna a fond se má v rámci podpory cíle 3 stát finančním nástrojem programů politiky zaměstnanosti zemí EU. Dosavadních 13 společných iniciativ EU (představují opatření ve společném zájmu celé EU) by mělo být v budoucnu zredukováno pouze na tři, přičemž by v popředí měla stát mezinárodní regionální podpora hospodářství.

Zda jsou tyto návrhy reformy schopny zohlednit značné střety zájmů v EU při tvorbě a použití strukturálních podpůrných fondů a dostatečně je zmírnit, zůstává sporné.

Kromě toho je bezpodmínečně nutno požadovat, aby došlo ke zřetelnému zvýšení prostředků pro vývoj a technologie, pro sociální politiku a pro opatření k ochraně životního prostředí.

## **Sbližování legislativy představuje pro kandidátské země velký úkol**

Členem se může stát pouze ten, kdo plně realizuje usnesení a regulativy EU. To samozřejmě zahrnuje i úplné přizpůsobení legislativy kandidátských zemí právnímu řádu společenství. Právní základ EU - "acquis communautaire" - zahrnuje již 14.000 právních spisů, obsahujících okolo 200.000 stran textu. Požadavky sbližování legislativy byly již v roce 1995 předloženy komisí EU ve formě Bílé knihy k tzv. předvstupní strategii. Obsažené principy jsou prakticky diktátem EU, kterému se kandidátské země nemohou vyhnout. Mnohé země střední a východní Evropy to staví před těžké problémy. Jedná se o splnění 31 kapitol, které zahrnují např. technicko - technologické a

ekologické standardy, předpisy o kvalitě a hygieně, bezpečnost práce a ochranu zdraví, stavební a dopravní předpisy, ochranu spotřebitelů, bezpečnostní a právní předpisy o jaderné energii atd. Jedná se však také o předpisy legislativy hospodářské soutěže, o vytvoření funkce schopného sociálního a důchodového pojištění, o vybudování zařízení k podpoře hospodářství a bankovního dohledu, různých komor, jakož i funkčního hospodářského práva.

### **III. ZÁVĚR**

Diskuse okolo rozšíření EU na východ je se svou současnou jednostrannou fixací na náklady nepříznivě nakloněna. Ve smyslu rovnováhy je nutno zohlednit jak užitek z rozšíření na východ, tak i náklady, spojené s jeho neuskutečněním. Náklady a výnosy rozšíření se prostorově a časově projeví přirozeně v různém rozsahu. Ne všechny komponenty výpočtu poměru nákladů k dosaženým výnosům je možno kvantifikovat. Ne zcela měřitelné, kvalitativní elementy v oblastech jako je politika, bezpečnost nebo společnost, mohou být zrovna tak důležité, ne-li důležitější, než množstevní ukazatele.

Komplexnost výpočtu poměru nákladů k dosaženým výnosům se projeví v tom, že nejenže se v rozšíření unie na východ vyskytnou v každé členské zemi EU vítězové a poražení, ale že dokonce jedna a táž osoba bude v odlišných oblastech života různě postižena (např. jako zaměstnanec a spotřebitel). Zjištění, zda je rozšíření o země východu pro EU velkým přínosem, bude zkomplikováno dvěma aspekty: za prvé; potencionální poražení jsou schopni, oproti vítězům, svou pozici většinou přesněji a veřejně účinněji vyložit. Zatímco ti druzí považují vítězství za výsledek přirozeného vývoje, chtějí zájmové skupiny, ohrožené rozšířením EU, trvat na status quo. Hrozící ztráty na trhu práce jsou zjevnější než dosažitelné zisky v oblasti zaměstnanosti, vyplývající ze strukturálních změn. Ztráty se koncentrují v určitých regionech a oborech a dají se tudíž lépe přeměnit v politický nátlak.

---

CZ - 14.3.2003

Tento rozbor byl použit pro "CZ a EU: Ted' nebo nikdy!"